

Wrede seizoenen

Kettly Mars

DE GEUS

Oxfam Novib

‘Een subtiele feministische en politieke roman die zich afspeelt in een land waar de manier doodgaat.’
aire

Leeswijzer

Wrede seizoenen -
Kettly Mars

Oxfam Novib

ambassadeurs van het zelfdoen.

Kettly Mars

Wrede seizoenen

OORSPRONKELIJK

JAAR VAN UITGAVE 2010

TAAL Frans

OORSPRONKELIJKE

TITEL Saisons sauvages

VERTALING Marianne Kaas
en De Geus BV

GENRE Psychologische of politieke roman

TITEL Wrede seizoenen

ISBN 978 90 445 1752 1

UITGEVER De Geus i.s.m.

Oxfam Novib

JAAR VAN UITGAVE 2011

AUTEUR LEESWIJZER Marlene Lunter

Kettly Mars (Port-au-Prince, 1958) is één van de succesvolste Haïtiaanse schrijfsters van dit moment. Ze studeerde klassieke talen en werkte jarenlang in de administratie tot ze rond haar 35ste poëzie begon te schrijven. Daarin bezingt ze de erotische liefde, maar ze schrijft ook over de natuur en alledaagse onderwerpen. Ze won de eerste prijs tijdens het Concours Jacques-Stephen Alexis de la Nouvelle (1996), een prijs die haar aanmoedigde verder te gaan met schrijven. In 2003 verscheen haar eerste roman 'Kasalé', over Haïtianen die worstelen met hun bestaan. 'L'heure hybride' (2005) en 'Fado' (2008) gaan over de dilemma's van prostituees. 'Saisons sauvages' is haar voorlaatste roman en de eerste die in het Nederlands is vertaald. Begin van dit jaar verscheen 'Le prince noire de Lilian Rusell', dat ze samen schreef met Leslie Péan. In haar romans beschrijft Mars een realistische en levendige samenleving die verscheurd is door diepgaande economische en politieke tegenstellingen. Ze werpt vragen op over de rechten van vrouwen en laat de hulpeloosheid van een volk zien dat nog steeds op zoek is naar haar identiteit. Kettly Mars neemt actief deel aan het culturele leven in haar land. Momenteel werkt ze aan een anthologie van twee eeuwen door vrouwen geschreven literatuur in Haïti. Dit jaar is zij ook één van de laureaten van de Prins Claus Prijzen.

Het verhaal

Het is 1963. In Haïti is de dictator François Duvalier aan de macht. Hij laat het land op bloedige wijze zuiveren van ongewenste elementen. Nirvah Leroy woont met haar gezin in de hoofdstad Port-au-Prince. Haar echtgenoot Daniel, die als journalist felle artikelen tegen de regering schrijft, wordt opgepakt. Nirvah loopt iedereen af om inlichtingen over hem te krijgen. Ze vindt zijn dagboek en leest daarin tot haar verbazing dat hij in het ondergrondse verzet zat. Ze gaat op audiëntie bij staatssecretaris Raoul Vincent, één van de machtigste en wreedste mannen van Haïti. Hij valt als een blok voor haar en dringt zich aan haar op. Ze kan niets anders doen dan ingaan op zijn seksuele avances. Ze hoopt zo Daniel vrij te krijgen. Bovendien komt haar eigen leven en dat van haar kinderen, Marie (14) en Nicolas (10), in gevaar als ze Raoul afwijst. Op deze manier ontvlucht ze ook de armoede. De staat heeft beslag gelegd op hun bankrekening en Raoul is gul. Maar zijn seksuele verlangens blijven niet beperkt tot Nirvah. Intussen doen zijn rivalen er alles aan om Raoul ten val te brengen.

Structuur

'Wrede seizoenen' telt 51 genummerde hoofdstukken. Mars vertelt het verhaal chronologisch, uitgezonderd de dagboekfragmenten van Daniel die Nirvah leest en die een paar maanden teruggaan in de tijd¹. Het dagboek begint op 3 oktober 1962 en eindigt op 23 april 1963. De roman start in juli 1963 en eindigt in augustus 1964. De vertelde tijd loopt dus van 3 oktober 1962 tot en met augustus 1964, bijna twee jaar, met een tijdsprong van 23 april naar juli 1963. Op dat moment zit Daniel twee maanden vast. Hij is dus in mei opgepakt. De roman speelt zich bijna helemaal af in Port-au-Prince. Regelmatig wordt er verwezen naar de acties van de macoutes² op het platteland en in het laatste hoofdstuk rijden Nirvah en haar familie over het platteland naar de grens. In Port-au-Prince spelen de meeste scènes zich af in Nirvahs huis, soms in dat van haar buurvrouw Solange of op het ministerie. Andere locaties zijn het huis van de schilder van wie Nicolas les krijgt, het huis van Maries vriendje Anthony en het ziekenhuis. Bijna alle scènes spelen zich dus binnenshuis af en symboliseren daarmee een vals gevoel van veiligheid.

¹ De tijd die in het verhaal verstrijkt.

² Een paramilitaire organisatie die Duvalier in het leven riep om zijn veiligheid te bewaken. Volledige naam: Tonton Macoutes.

Tonton Macoute, Frans voor Oom Jutezak, is een mythologisch monster dat 's nachts door Haïti loopt om lieve kinderen te belonen en stoute kinderen te straffen.

Perspectief

Mars gebruikt een meervoudig vertelperspectief. Er zijn drie ik-vertellers: Nirvah, Daniel in zijn dagboek, en Marie. Ook ligt het vertelperspectief bij Raoul, hij is een personale verteller³.

In zijn hoofdstukken sluipt zo nu en dan een auctoriale verteller⁴ binnen, bijvoorbeeld in hoofdstuk 41 waarin de verteller zich van Raoul naar zijn aartsrivaal Maxime Douville verplaatst: 'Hij (Maxime) koestert geen wrok tegen François Duvalier, noch tegen de macoutes...' (p.212).

Per hoofdstuk komt er meestal maar één verteller aan het woord. Uitzonderingen daarop zijn de hoofdstukken waarin Nirvah Daniels dagboek leest en er commentaar op levert en in sommige hoofdstukken waarin Raoul de verteller is.

Opvallend is dat alle ik-vertellers meestal in de tegenwoordige tijd vertellen en dat Raoul als personale verteller en de auctoriale verteller bijna steeds in de verleden tijd aan het woord zijn. Soms begint Nirvah in de verleden tijd als ze vertelt wat er net is gebeurd, om dan in de tegenwoordige tijd door te gaan (hoofdstuk 15).

Nirvah heeft als ik-verteller verreweg de meeste hoofdstukken tot haar beschikking: 32. De minste hoofdstukken krijgen Daniel (5) en Marie (6) toebedeeld. Daniel verdwijnt als verteller vanaf hoofdstuk 23 uit de roman, Marie doet haar intrede in hoofdstuk 31.

Door het wisselende vertelperspectief krijgt de lezer de personages van verschillende kanten te zien.

Schrijfstijl

De ik-vertellers vertellen veel directer over de gebeurtenissen en reflecteren daar ook op. Ook de tegenwoordige tijd draagt bij aan de directheid. Het personale en auctoriale vertelperspectief zijn wat afstandelijker, onder andere door de verleden tijd. Raoul kijkt meestal terug op wat er is gebeurd. Bij Nirvah en Marie zijn veel dialogen te vinden, bij Raoul en Daniel bijna geen. Mars gebruikt mooie vergelijkingen zoals: 'Zonder bericht vooraf zou hij haar wereld overvallen, zoals een regenbui ons soms overvalt midden op de dag bij stralende zon' (p.58).

Thematiek

'Wrede seizoenen' gaat over gewone mensen die geen kant op kunnen onder een dictatoriaal regime. Nirvah, een gewone maar intelligente vrouw uit de bovenklasse, heeft weinig keus als Raoul, een vertegenwoordiger van het wrede regime, haar begeert. Ze kan kiezen tussen armoede, onveiligheid, angst

en waarschijnlijk de dood van haar man en die van haarzelf en haar kinderen en tussen welvaart en hoop op leven. Maar niet alleen de bevolking is slecht af, ook degenen die onderdrukken lopen voortdurend het gevaar zelf slachtoffer te worden.

Motieven en symbolen

De dictatuur brengt macht, wreedheid, onderdrukking, marteling, verkrachting, corruptie, geweld en dood, gevangenschap, angst en onzekerheid met zich mee. Raoul en zijn collega's vertegenwoordigen het corrupte regime. Hij is een machtige man, maar hij is voortdurend op zijn hoede om zijn positie te verliezen. Hij weet dat Nirvah en haar gezin zijn zwakke plek zijn. Bij de martelingen, verkrachtingen en het vermoorden van opstandelingen en hun familie is hij actief betrokken en hij kickt daarop. Zijn daden worden veelal ingegeven door seksuele lusten. Door zijn macht zijn Nirvah en haar gezin aan hem overgeleverd. Nirvah, die symbool staat voor de onderdrukte bevolking, leeft in angst en onzekerheid over het lot van Daniel. Haar dochter Marie beseft dat zij, dankzij haar mooie lichaam, macht over Raoul heeft en net als haar moeder geniet ze van de ruwe seks met hem. Nirvahs eerste drijfveer om zich aan Raoul te geven is haar liefde voor Daniel, maar ook haar eigen veiligheid en die van haar kinderen spelen mee en haar angst voor armoede. Bijgeloof, in de vorm van voodoo⁵, vinden we bij Solange en bij Raoul die naar het platteland trekt om in een ceremonie de goden gunstig te stemmen. Alle vertellers worstelen ook voortdurend met hun geweten, zelfs Raoul.

Faience is een soort aardewerk, geglazuurd met een ondoorzichtige witte laag om het op Chinees porselein te laten lijken. Solange vergelijkt het geslachtsdeel van een vrouw met faience: 'Eenmaal schoongespoeld is het weer als nieuw. In ons lichaam blijft geen spoor, geen merkteken achter' (p.105). Zo gaat Nirvah ook naar haar eigen lichaam kijken. Door een ritueel bad bij Solange te nemen, denkt ze alle sporen van Raoul weg te wissen.

De poelepetaat is het symbool van Duvalier. Het is een parelhoen met een witte kop, rode lellen en een kale nek. Het verenkleed is grijs met witte stippen. De macoutes dragen een afbeelding van de vogel op hun uniform. Volgens Nirvah is de poelepetaat afstotelijk lelijk en is hij, net als de macoutes, schrikachtig en ongrijpbaar. In de koloniale tijd

³De hij- of zijverteller. De lezer beleeft de gebeurtenissen door de ogen van deze verteller.

⁴Een alwetende verteller die boven het verhaal staat. Hij kan alles overzien, in ieders hoofd kijken en vooruitwijzingen doen.

⁵In Haïti vodou genoemd. Duvalier wilde vodou al tot staatsgodsdienst maken. Dit is in 2003 daadwerkelijk gebeurd.

was de poelepetaat het symbool van de marrons, de slaven die hun meesters waren ontvlucht. Als Nirvah Raoul heeft bezocht heeft ze een mysterieuze droom waarin poelepetaaten voorkomen. De droom wijst vooruit naar haar seksuele verhouding met Raoul die met geweld zal eindigen.

Personages

Nirvah is begin dertig. Ze is een mulat⁶ en een schoonheid, begeerd door veel mannen, ook vanwege haar lichte huidskleur. In haar jeugd heeft ze armoede gekend en volgens Daniel is ze met hem getrouwd vanwege zijn geld en status. Ze is naïef. Ze heeft niet door dat Daniel in het verzet zit en dat Raoul haar kinderen misbruikt. Ze voedt haar kinderen streng op, maar na Daniels verdwijning heeft ze steeds minder oog voor hen en geeft ze aan zichzelf toe dat ze ze niet echt kent (zie ook 'Motieven en symbolen').

Zie voor Raoul 'Motieven en symbolen'.

Daniel coördineert het ondergrondse verzet onder de dekmantel van een 'ongevaarlijke opposant-journalist-intellectueel' (p.71) die luid en duidelijk zijn stem verheft. Hij deelt alles met Dominique, een jeugdvriendin met wie hij voorbestemd was te trouwen. Hij is een intelligente man met een groot geweten. Hij wil zijn land niet in de steek laten en is zelfs bereid ervoor te sterven. Hoewel hij vrouw en kinderen het land uit probeert te krijgen, zet hij hun veiligheid op het spel. Hij wordt verraden door een vriend.

Marie, bijna 15 als de roman begint, is de bloedmooie dochter van Nirvah en Daniel. Ze is zich daar heel bewust van. Haar lichaam gebruikt ze om te krijgen wat ze wil. Ze is een populair meisje. Naast Raoul heeft ze nog een vriendje van haar eigen leeftijd. Door een ondeskundig uitgevoerde abortus schiet ze er bijna het leven bij in. Ze kijkt kritisch naar haar moeder en neemt haar niet in vertrouwen.

Nicolas, 10 jaar als de roman begint, is de zoon van Nirvah en Daniel. Hij is een verlegen, stille jongen met een groot tekentalent. Ook hij wordt slachtoffer van de seksuele lusten van Raoul.

Solange, Nirvahs buurvrouw, heeft gezien hoe de macoutes Daniel meenamen. Ze is een jaar of dertig en voorziet in haar onderhoud door zich te prostitueren. Sinds ze door een ziekte op de rand van leven en dood heeft verkeerd, is ze een

voodooopriesteres. Ze schaamt zich nergens voor. François Duvalier, ook wel bekend als Papa Doc, is de wrede dictator van Haïti van 1957 tot aan zijn dood in 1971. Hij was aanvankelijk populair en leek de armoede en het analfabetisme te bestrijden, maar hij ontpopte zich tot een wreed dictator. Met steun van de Amerikaanse regering bleef hij in het zadel. Hij was een aanhanger van de vooedogodsdiens. In de roman speelt hij alleen een rol op de achtergrond.

Staatssecretaris Maxime Douville zet alle middelen in om Raoul, zijn rivaal, ten val te brengen.

Titelverklaring

'Wrede seizoenen' verwijst naar de barbaarse tijden waaronder de bevolking leeft tijdens de regering van François Duvalier. De oorspronkelijke titel luidt: 'Saisons sauvages'. 'Sauvage' is te vertalen als 'wild', 'ongetemd' en refereert daarmee aan de beestachtigheid van het regime.

Discussiepunten

- Wat komt u te weten over de politieke situatie in Haïti in de jaren zestig?
- Hoe beleeft u het meervoudige vertelperspectief?
- Welk(e) beeld(en) krijgt u van Nirvah door het dagboek van Daniel, door de ogen van Raoul, door de ogen van haar dochter Marie?
- Welk beeld heeft Nirvah van zichzelf? Hoe ontwikkelt ze zich?
- Kunt u Nirvahs handelswijze begrijpen?
- Wat voegt Daniels dagboek toe aan de roman?
- Denkt u dat Daniel nog in leven is? Waarom wel / niet?
- Stel: Daniel en Nirvah komen weer bij elkaar. Hoe denkt u dat hun huwelijk dan zal verlopen?
- Hoe staat Marie tegenover Raoul?
- Hoe denkt Marie over haar moeder?
- Het vertelperspectief ligt niet bij Nicolas. Hebt u zijn perspectief gemist?
- Wat denkt u dat de omgang met Raoul voor Nicolas betekent?
- Welke rol speelt Solange?
- Waaruit blijkt de bijgelovigheid van Raoul?
- Heeft Raoul ook positieve trekjes? Zo ja, welke?
- Hoe interpreteert u het einde?
- Vindt u 'Wrede seizoenen' meer een politieke of meer een psychologische roman?
- In hoeverre vindt u 'Wrede seizoenen' een '(sub)tiële feministische roman'? (Zie voorkant van de roman.)

⁶ Iemand met een zwarte en een blanke ouder.